

HỢP TÁC XÃ TÍN DỤNG: THỰC TRẠNG VÀ BƯỚC ĐI

TRẦN HOÀNG NGÂN

(Bài phát biểu tham luận tại Trường Đại học Kinh tế TP. Hồ Chí Minh trong "Hội thảo Hợp tác xã Nông nghiệp và Hợp tác xã Tín dụng")

BỐI CẢNH HÌNH THÀNH VÀ VAI TRÒ CỦA HỢP TÁC XÃ TÍN DỤNG TRONG NỀN KINH TẾ VIỆT NAM

Kể từ sau Đại hội Đảng Cộng sản Việt Nam lần thứ VI, việc triển khai thực hiện chính sách kinh tế nhiều thành phần đã tạo một sức sống mới cho nền kinh tế nước ta. Sự hồi sinh các hoạt động sản xuất kinh doanh, dịch vụ đã đặt ra một nhu cầu rất lớn về vốn. Trong thời điểm đó hệ thống Ngân hàng cũng như tình trạng chung của nhiều ngành kinh tế vẫn chưa thoát khỏi kiểu quản lý hành chính quan liêu bao cấp, lãi suất tín dụng không kích thích người gửi tiền, lương tiền trong dân không huy động được. Ngân hàng lâm vào tình trạng thiếu tiền mặt, thiếu vốn nghiêm trọng, không đáp ứng được nhu cầu sản xuất kinh

doanh trong nước.

Trong bối cảnh đó Hợp tác xã Tín dụng Đô thị ra đời và hoạt động sôi nổi, đáp ứng niềm mong muốn của nhân dân lúc bấy giờ. Từ 3 hợp tác xã Tín dụng được thành lập năm 86, đến cuối 1/1990 có trên 300 hợp tác xã Tín dụng trong cả nước (TP.HCM có 96 HTX Tín dụng đô thị, 69 HTXTD ngoại thành).

Sự ra đời và hoạt động của các HTXTD có những mặt tích cực như sau:

- Huy động được nguồn vốn nhân rồi trong dân góp phần kiềm chế lạm phát (cuối quý 1/1990 cả nước huy động tiền gửi dân cư 712 tỷ đồng, cuối quý 3/1990: 28 tỷ, cuối quý 4/1990: 363 tỷ)

- Đáp ứng được nhu cầu vốn cho sản xuất kinh doanh, các thành phần kinh tế, kể cả

kinh tế phụ gia đình, nhu cầu sinh hoạt đời sống của dân cư.

Dư nợ cho vay: Quý 1/1990: 756 tỷ

Quý 2/1990: 744 tỷ

Quý 4/1990: 460 tỷ

- Đấu tranh chống cho vay nặng lãi, hui hè.

- Tạo thuận lợi cho sự hợp tác giữa các thành viên trong hợp tác xã...

Tuy nhiên do sự phát triển quá nhiều và không bình thường, các hợp tác xã tín dụng đã bộc lộ nhiều mặt tiêu cực như thành lập ồ-ạt, không theo một quy hoạch nào; trình độ nghiệp vụ kinh doanh yếu kém, cạnh tranh không lành mạnh, thiếu sự chỉ đạo chặt chẽ của các cấp quản lý, vai trò quản lý Nhà nước của Ngân hàng bị buông lỏng... Vì vậy cho đến cuối quý 4/1989 các hợp tác xã tín dụng có nguy cơ phá sản và cho

đến nay đại đa số HTXTD đã bị thanh lý để lại những bài học kinh nghiệm quý báu cùng với những hậu quả nghiêm trọng. Đối với những tổ chức tín dụng hoạt động tốt, bảo đảm khả năng thanh toán thì tiếp tục hoạt động nhưng đến nay vẫn chưa được cấp giấy phép đúng tinh thần Pháp lệnh Ngân hàng.

THỰC TRẠNG HTXTD TẠI THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH TỪ QUÝ 4/1989 CHO TỚI NAY

A. Quý 4/1989:

Trong thời gian này, thực chất mà nói, các HTXTD bắt đầu bị khủng hoảng, nguy cơ phá sản bắt đầu đe dọa. Biểu hiện ở những mặt sau:

- Tình hình tham ô tài sản của HTXTD đã bộc lộ (trường hợp HTXTD phường 4 quận 1)

- Khách hàng vay bắt đầu phá sản (trường hợp Công ty khai thác Kiều hồi quận 5)

- Nợ quá hạn có xu hướng gia tăng (31/10/1989 là 2 tỷ 477 triệu; đến 31/12/1989 là 9 tỷ 999 triệu).

Để chấn chỉnh hoạt động của hợp tác xã tín dụng, các cơ quan quản lý nhà nước đã ban hành những chỉ thị như: Chỉ thị 39/UJ-B-C' ngày 24/10/1989 của Ủy ban Nhân dân Thành phố Hồ Chí Minh (tạm ngưng việc thành lập mới). Chỉ thị 154/NH-C' của Ngân hàng Nhà nước ngày 15/11/1989. Hướng dẫn 219/NH-TDND của NHNN (chấn chỉnh hoạt động của HTXTD)... Nhưng vẫn chưa có biện pháp tích cực thu hồi nợ.

B. Quý 1/1990:

Tuy có nguy cơ phá sản nhưng nhìn bề ngoài các hợp tác xã tín dụng nói chung vẫn còn sức khỏe tốt. Có được sức khỏe này là nhờ các HTXTD thực hiện những biện pháp sau:

- HTXTD cũ vay HTXTD mới và vay hỗ trợ lẫn nhau.

- Huy động tiền gửi mới, trả lãi và tiền gửi cũ đến hạn.

- Nợ quá hạn vẫn còn nguyên.

C. Quý 2/1990:

Sau khi có những biến động của các tổ chức sản xuất kinh doanh có huy động vốn bị vỡ nợ như: Thanh Hương, XACOGIVA... thì các HTXTD đã có sự cảnh giác lẫn nhau, giảm hỗ trợ vốn cho nhau (tăng nguy cơ phá sản). Dân chúng bắt đầu phản ứng, đến rút tiền ngày càng đông, gây hậu quả không tốt. Nợ quá hạn càng khó đòi thật sự.

Trong bối cảnh này, những HTXTD nhay bén, tăng chi phí thu nợ cho các ban ngành hữu quan... thì thu hồi được nợ, tăng khả năng chi trả thì còn hoạt động, còn những HTXTD khác thì thật sự phá sản. Trong lúc này, Ủy ban Nhân dân có ra chỉ thị số 19/CT-UB ngày 18/4/1990 về việc "Củng cố HTXTD".

D. Quý 3/1990 trở đi:

Trong thời gian này, Hội đồng Nhà nước đã, công bố Pháp lệnh Ngân hàng, HTXTD và Công ty Tài chính (ngày 24/5/1990) nhưng có hiệu lực từ ngày 1/10/1990. Vì vậy tất cả các HTXTD cần xác định phương hướng một cách rõ ràng cho chính mình: tồn tại hay phải thanh lý. Đây là giai đoạn mang tính bước ngoặt cho HTXTD vì đã có Pháp lệnh Ngân hàng chỉ lối. Thực tế có 13 đơn vị được cấp phép lại, gần 150 đơn vị phải thanh lý.

- Đối với các hợp tác xã tín dụng thuộc loại thanh lý, công việc trở nên đơn giản: thu nợ và trả nợ, tâm lý nóng bỏng, mất trật tự đã giảm, thay vào đó là thái độ ôn tồn và chấp nhận. Tuy nhiên sự tin tưởng của nhân dân vào hợp tác xã tín dụng bị tổn thương nghiêm trọng, ảnh hưởng lâu dài cho các hợp tác xã tín dụng đang hoạt động.

- Đối với các hợp tác xã tín dụng còn đang hoạt động, được cấp giấy phép lại thì hoạt động trở nên sôi động hơn: Một mặt tự mình đã khẳng định phải tồn tại, định hướng phát triển trong tương lai theo đúng tinh thần Pháp lệnh Ngân hàng, mặt khác phải thay đổi mạnh mẽ cung cách hoạt động, bảo vệ nguồn vốn kinh doanh, đồng thời tranh thủ mọi cơ quan,

ban, ngành (Ủy ban, Công an, Tòa án, Trọng tài kinh tế...) để thu hồi nợ quá hạn.

Trong lúc này các cấp quản lý đã ban hành nhiều văn bản để hỗ trợ cho các hợp tác xã tín dụng thu hồi nợ.

Tóm lại, Pháp lệnh Ngân hàng, HTXTD, Công ty tài chính được ban hành là tiếng "pháo" kết thúc sự tồn tại của các HTXTD yếu kém chỉ nổi lên trong phong trào, đồng thời cũng khẳng định sự tồn tại khách quan của những HTXTD hoạt động kinh doanh có hiệu quả.

QUÁ TRÌNH TỰ ĐIỀU CHỈNH CÁC HTXTD THEO ĐÚNG TINH THẦN PHÁP LỆNH NGÂN HÀNG

Thời gian điều chỉnh thực hiện từ quý 2/1990 nhưng cho đến nay đã hơn một năm vẫn chưa có một HTXTD nào được cấp giấy phép hoạt động chính thức ở dạng HTXTD. Hiện tượng này đặt nhiều nghi vấn.

Quá trình tự điều chỉnh tại mỗi hợp tác xã tín dụng có thể chia thành hai bước:

Bước thứ nhất: Tiếp tục củng cố để tồn tại

- Thu hồi nợ nhanh chóng.
- Tiếp tục huy động vốn nhưng được rất ít.
- Vận động "mạnh thường quân", cổ động cụ và

mới để tăng vốn điều lệ.

Bước thứ hai: Định hướng phát triển đúng pháp lệnh

- Hợp tác xã tín dụng tự đổi mới bộ máy quản lý, điều hành, cán bộ nghiệp vụ đảm bảo cơ cấu hoạt động hợp lý và hiệu quả, có trình độ nghiệp vụ cao.

- Song bản thân Pháp lệnh nổi cộm lên các vấn đề buộc tất cả các HTXTD đang trên đà điều chỉnh phải bận tâm và tự cảm thấy không thực hiện được trong thời điểm hiện tại. Đó là điều 1 mục 3 của Pháp lệnh Ngân hàng, Hợp tác xã Tín dụng và Công ty tài chính: "HTXTD là tổ chức Tín dụng thuộc sở hữu tập thể, được thành lập bằng vốn đóng góp của xã viên, huy động các nguồn vốn của xã viên và cho xã viên vay". Có lẽ đây cũng là câu trả lời vì sao cho đến nay chưa có HTXTD nào được cấp giấy phép. Bởi sự hoạt động của các HTXTD trong thời gian vừa qua giống như một Ngân hàng cổ phần nhỏ.

Chính vấn đề này đã làm cho hội đồng quản trị, ban điều hành các HTX có những quan điểm, hướng đi khác nhau.

Hướng đi thứ nhất: Hợp nhất với nhau chuyển thành Ngân hàng Cổ phần

Đây là hướng đi đang có nhiều thuận lợi và thực tế đã

chứng minh hướng đi này đạt kết quả bởi việc chuyển sang Ngân hàng Cổ phần đã đưa hoạt động HTXTD về đúng thực chất tên gọi của nó, đồng thời phá vỡ được một phần tâm lý hoang mang ở những người có tiền nhàn rỗi, mạnh dạn gọi tiền. Ví dụ: Đại Nam Thương mại Ngân hàng, Sài Gòn Thương tín; về một số ngân hàng cổ phần khác đã chờ quyết định như Ngân hàng cổ phần Chợ Lớn, Ngân hàng cổ phần Việt Hoa, Ngân hàng Thương mại cổ phần Ngũ Dương...

Tuy nhiên trong hướng đi thứ nhất này cũng còn nhiều vấn đề cần nghiên cứu, đó là: mỗi thành viên (HTXTD) hợp nhất với nhau sẽ có vai trò như thế nào? Trong ngân hàng cổ phần mới này, mỗi thành viên sẽ giải quyết như thế nào trước đây của chính mình trên một "cơ thể" mới ra sao?...
Hướng đi thứ hai: Độc lập

tồn tại ở dạng Hợp tác xã Tín dụng

Sự tồn tại khách quan của một nền kinh tế nhiều thành phần đã tạo điều kiện cho các HTXTD củng cố, duy trì hoạt động. Nhưng vì Pháp lệnh Ngân hàng đã ban hành nên các HTXTD cần tổ chức lại cơ cấu nhân sự, củng cố nghiệp vụ, bảo đảm các nguyên tắc, yêu cầu của pháp lệnh ngân hàng... để được cấp giấy phép. Đặc điểm của HTXTD đi theo hướng này là vốn hoạt động tương đối nhỏ, phạm vi qui mô hoạt động vừa phải, rất thích hợp với nền sản xuất nhỏ ở nước ta hiện nay. Ngân hàng Nhà nước cần nghiên cứu cấp giấy phép kịp thời cho các HTX có đủ điều kiện hoạt động.

Tuy nhiên trong hướng đi thứ hai này cũng nảy sinh nhiều vấn đề mà hội nghị chúng ta cần nghiên cứu, thảo luận: HTXTD sẽ tổ chức hoạt động như thế nào để tránh rơi vào khủng hoảng như trước đây, nhưng đồng thời phải đảm bảo thực hiện đúng Pháp lệnh Ngân hàng và những văn bản luật pháp có liên quan.

THN.
10/11/92